

Pre scriptum(пояснювальна записка замість назви).

Не зовсім категорично можна заявити, що частини тексту можуть функціонувати і в іншому, а можливо, і кращому поєднанні. Від перестановки доданків сума, звісно, зміниться, проте це радше гіпертекст, аніж текст у звичайному розумінні. Вибагливий читач може переформувати його. Невибагливий може не читати.

Але краще за все сприймати його цілісно, як сприймається одне слово, і слово це —

Предмети чітко вибудувались в чітку послідовність: вино і фрукти, високі скляні бокали блоками загусли на площині столу. Перед початком вечору час зупинився, і ще довго тримав рівновагу, допоки одразу не звалився в ніч. І в темряві осередки світла створювали затишні кубельця простору, в яких точилася розмова. І враз – все зникло, розтануло, і не лишилось нічого. Повернення до гетто стало народженням героя. Створений мною за допомогою слів і рухів, та усякої естетської гри, він трохи поворухнувся і вийшов назовні. Темрява зорганізувалась у довгу порожню вулицю. Сипнуло снігом, простягся холодний вітер. І так тривало до ранку.

День перший.

На ранок зійшло сонце. Сіре на сірому небі, воно було майже непомітним, проте давало землі своє бліде проміння. Стінами пробігли ряди однакових вікон, де-не-де прокинулись двері, заворушилися люди. Лесь сидів на кухні перед філіжанкою кави, розмислюючи над основами буття – що воно, власне, таке? Ще трохи повагавшись, випив каву, поплентався до кімнати і заснув. Так відбулось єднання автора зі своїм героєм. Ця замкненість у сновидінні, циклічність сну, де обидва виступали по черзі у всіх ролях життєвого дійства і, помираючи на жертovníку, водночас жили вічно – власне, до чого це я – ніяк не вплинула на них. Обидва спали спокійно, і прокинувшись не пам'ятали нічого. Перший довід завжди залишає по собі якесь неприємне відчуття. Тож чи весна була знадвору, чи осінь – однаково прекрасне відлунилось потворним, і десь в глибині тіла з'явилося самопокарання. Я ніяк не міг вирішити, куди вмістити свого героя, він ішов степом? містом? Почнемо зі степу, місто ще трохи іграшкове, ненатуральне. Автор ще сам не вірить у нього. І хоч Лесь і сам трохи схематичний (ноги, руки, голова й тулуб – ото, власне, і все), нехай він таки іде степом. Степом у серпні.

Лесь кидав кроки, відбиваючись землею і небом в усьому безмежжі круглого степового цирку. Було вже не тепло, але ще не холодно, саме так, як і завжди, коли серпень поволі перетікає у вересень і спокійно пливе в часі, збираючи в себе короги і рушники, чекаючи на птахів. Трави сумирно хилились, розтікались степом, обіймали Лесеві підшви, звивалися у своєму танку, і раптом понуро розбігалися від землі і піску, і згорали, звільнюючись від безсилоного насланя свого тіла. Поодинокі дерева всотували в себе простір, обертаючись разом зі мною навколо отвору сонця. А Лесь Ішов задоволений, іноді радісно співаючи незрозумілих пісень. Але хто його почує? Та він і сам не думав про це. Ішов собі відриваючись від світу, відбиваючи землю і небо. І він ще не знав, куди їде, а я ще не вирішив.

Автор перегорнув сторінку й на горизонті з'явилися якісь нові образи – наближалось місто, і ліс тужно стискав у обіймах небо. Посивілі лінії згасали.

Виринув вечір. Літери чорно розпливлися папером – настала ніч.

Пролог.

А ти прикинь ми мчимо на авті над трасою курява і раптом нас зупиняє Елвіс: ов, підкиньте хлопці тільки я в багажник убитий ну то ми мчимо і раптом вже на грифоні над Великим Каньйоном йо-майо а Елвіс висить з його трясця дупи з гітарою в руках і співає кльово свої пісні це у нього круто виходить лабати і тут ми з тобою летимо у космічному батискафі ну чисто тобі submarine а Елвіс за нами і він зупиняється на астероїді відлити а ми залітаєм хутко в бар і давай-давай тільки тебе не вистачає – таким міг бути тільки Павло. Я потрапив згодом до тієї кав'ярні. Єдиним негром, що лишився, був чувак за стійкою, та й той був якимось до свійськості українським. А джаз я ще почув – мов заколисався в жаскому павловому голосі, що виріс у голосіння. За три дні Павла поховали.

Джаз лишився мені.

Лесь ішов уздовж траси,

то піднімаючись до самої дороги, то спускаючись в улоговини обабіч неї, і раптом побачив дві труби в бетоні, що пронизував горб шляху. Він зазирнув у одну з них: виднівся п'ятачок неба і пролітали обірвані листки хмар. Один листочок занесло йому під ноги; він узяв його до рук, а той виявився калюжкою води, що одразу ж просочилась крізь пальці і впала в траву. Трава увібрала її в себе, забубнявіла зелено, викинула невеличку квітку і вже висихала під нещадним сонцем, перетворилась на порох і полетіла геть. Лесь нахилив голову. У трубі нічого не було видно. Тоді увесь він нахилився, ліг на землю і поліз вперед. Його охопила наче якась дитяча цікавість. Спочатку було незручно. Згодом стало трохи ширше, а невдовзі він вже зміг підвестись на ноги. Назустріч йому випливало місто. Вулиці, такі ностальгійні, поволі огортали його. Вони були мов лагідні зморшки на старечому обличчі. Від невеличких будинків війнуло історією і теплом. Ця наївна уквітчаність викликала в Лесеві почуття вдячності і дитячого спокою, мов опинився всередині вертепу. Він хотів уклонитися цим добрим домівкам, але дорога ішла під ним, вона немов би хотіла сказати все більше, вона закінчувалася і закінчилась.

Він вийшов на широку магістраль.

Все ніби розрослося і поєдналося з сірим небом. Індустріальний і стандартизований простір заливав його душу, спраглу до пізнання. Він ще не знав, що центр міста старий, що вулиці його збігаються, наче зібгана тканина. Центр – це місце великого історичного вибуху, місце згортання і розгортання міста в принципі, його справедливо можна назвати епіцентром. Але всьому свій час. Ранок перекочувався у день, починало жовтіти сонце.

Інтерпозиція.

Світло спалахнуло і згасло. В темряві чути було лише шепіт їх спраглих тіл. Не треба було нічого казати,. Вже було сказано все. Шовк плаття дихав шорстко у перса, а він був поруч – настільки близько, що здавалось, уже не було нічого крім них і вони стали одним цілим і розлились присмерком поцілунку.

Коли

настав ранок, Олена вже була на кухні, готувала каву. Я ліниво потягнувся і вийшов на балкон. За балконом, на схилі неба, розпливався жовток сонця. Далеко внизу починало ворухитися місто. Я переступив поріг кімнати і поринув у забуття тіла й *** скриків. Викинуло мене на зупинці. Вітер розносив піщинки її волосся у пристрасні сховки пам'яті. Здавалось, Олена пірнула у сонце, а потім вийшла з нього прямо в усмішку автобусових дверей. Це було так довго...

Нестерпно палило сонце. Вже й автобус пішов, а я залишався на зупинці, схиливши голову, і мене потроху заносило кучерями піску, коли раптом я почув над собою чийсь далекий голос. Так відбулась моя перша зустріч з Лесем. Все, що я міг зробити, це хрипко викинути із себе:

– Ну що, знайшов-таки?

Ми вирішили трохи прогулятися. Я дивився на нього, і помічав, що це добре. На якусь мить мені здалося, що я уже бив його, я кохався з ним, він був моєю першою жінкою. І раптом до мене повернулося жіноче лице з напіввідкритими запаленими вустами... Я відігнав ці думки і почув низький голос. Я чув, що це Лесів голос. Він говорив і говорив мені щось, і врешті я почав розуміти слова, вирізняти їх. Він розповідав, як пустився берега, дістався міста, знайшов мене – все чітко за текстом. На місці, де йшлося про тунелі, він знову повернувся до мене – цілком чоловічим обличчям:

– Зайдімо?

Виявилось, що ми стояли на перехресті, серед безмежного руху людей і механізмів. Ми прочинили якісь двері і увійшли. Це була кав'ярня. Я вже колись був тут.

Двері зачинилися.

Дитинство

переростає у юність, а його спогади живлять усе подальше життя. Десь на тому зламі квітучих мрій минулого відбулась моя зустріч з Павлом. Ми тоді всі хотіли бути дорослими, ах, як жагуче ми того хотіли, не знаючи, що час вже біжить уперед і відносить нас кудись на далекий обрій. А ми були наївні і шукали доказів дорослості, так само наївних тепер – і що ж, було таке, було. Серед безлічі шукань у провулках молодості виринула “Каварня”, у тумані наших уявлень, наче каравела з випнутим животом і грудьми, відкрита, наче повія. Любили ми у ній посидіти, любили, бо час зупинявся, час залишався назовні, а ми ставали такі легкі, мудрі, і шепіт кави і просвітництво вина пускали паростки в наших душах, що потім стануть густим плетивом, мережаним листом у книзі життя. Може, там був іще хтось, але для мене був один ***. Він був моїм першим коханням і першим знанням. Ми весело танцювали танець Смерті, не знаючи, як близько вона ходить коло нас.

А потім Павло помер у вінку з білих троянд, що зів’яли в моєму серці усі, одна по одній, всихаючи у ньому шпичачаками. Не знаю, що там було, але я бачив його по смерті. Один раз. З того часу я все повертаюсь до тої нашої мрії. Я не можу вийти. І вона поволі поглинає мене, залишаючи тільки Елвіса, цього сяйливого красунчика, якого любив він, і якого ми всі любили. Ми зраджували йому темно й несамовито, але він був для нас один. Потім джаз. Потім настала тиша. І я почув, що виходжу з кімнати, і побачив світло. І я плакав. Я знав, що це – кінець. Лесь зустрів Олену в парку.

Інтерпозиція.

Несміливо душа його торкалась принадних обрисів міста – і раптом захлиналася, сповнена крильми. Комахи, птахи, мальовані і уявні образи зліталися до нього і оплітали собою. Він відчув на собі всю ваготу крил, відчув важ ліпленого пальцями воску. З неймовірною полегкістю вийшов з музею і подався кудись нагору серед каламутного мигтіння ліхтарів.

Промінь сонця сковзнув халатом

і упав у пухку напівтемряву ранку. Як волого цілувало губи сонце! Заплющивши очі сиділа на підвіконні, коли вже розвиднялося і сонце, сонце немилосердне все ще пестило її, але дедалі повільніше й глибше, докочуючись вже до того, що зазвичай не називається словами, а тільки під сонцем стікає повільно всередині душі. Вже очікувала вечірній холод, але нагрілися навіть кахлі у темній кімнаті, заколихались і зникли, відкривши вхід у цупку сутінь, якій змогла дати тільки руку – але віддала її всю і, здається, охолонула трохи. Здавалося, навіть годиннику забракло рухати собою. Він тільки заглибив свою руку у її волосся, і не було їй кінця.

Захотілося дощу, настільки сильно, що уявила як краплі пружно котяться її тілом, проникаючи скрізь, віддаючи сили, лишаючи по собі якесь полегшення.

О 5-ій вийшла на вулицю, і коли дерева обступили її, відділилася постать, і спечені сонцем уста раптом опукло обійняли її ім'я. Скоро настала ніч, охопила їх у нестримному наростанні нового знання.

Я познайомився з Оленою в парку.

А

сонечко вранці залишало свою самотню хатину та йшло собі блукати в небі, оминаючи кущі хмаринок, співаючи дощових і теплих пісень. А ввечері Місяць роз'їздив Чумацьким Шляхом на своїй – білій з блакитним і синім – бричці. А я сидів у своїй кімнаті і чекав телефонного дзвінка. І задзвонив телефон. І був день.

День третій.

Ми домовились зустрітися наступного дня.

Я визирнув у вікно: він ішов через двір до моїх дверей. Стояла суха погода, небо було ясне, яскраво світило сонце – була весна, а може осінь. Я чекав цього і був готовий, тому, не поспішаючи, пішов до входу, щоб попередити дзвінок у двері. Чомусь я не любив його. Лесь пройшов за мною до кабінету. У коридор нанесли золотого листя, і ми йшли по коліна у ньому. Сіли. Лесь був навпроти мене. Очі і волосся його потемніли. Губи чорно налилися силою, і коли я відкрив книжку, вони заговорили:

.....
Я взяв до рук іншу книгу, але Лесь поглянув на мене і сказав:

– Я не хочу говорити про це.

Що ж, подумав я, що ж, і поклав її на стіл, де пахло мороком; він наче перетворився на шахову дошку – вечір прийшов, і тіні квадратом падали в кімнату. Я все сидів.

I

слова мої впадуть на жорна дійсності і вже нічого не залишиться від мене. Але це не жорстоко.

Я думаю, так має бути.

Світ – лиш жерло, куди ми падаємо, і далі – лиш наше невідання. Що ж, цікаво.

Нехай буде так. Тоді літ наш не раціональний. Тобто ми, раптом я подумав, падаємо наче квіти з дерев, яким байдуже до наших думок про трагедію краси і смерті. Ми є мед, що збирають дикі бджоли – лиш природна сировина. А конкретніше – нічого не змінюється. Тому Лесь не заходив до мене, а вийшов. І потрапив на сходи.

Ідея –

завжди невловима, вона, мов ефір – є – і нема її.

Брязнули двері. Лесь зайшов, сів навпроти мене у крісло.

Ну, сказав я, розповідай.

– Ідея – це, знаєте, така річ...

Далі я вже не слухав. Я подивився за вікно, куди має час від часу дивитись і (мій) перекладач. Місто за вікном, пейзаж, пофарбований склом і ніжним маренням сонця, що котилося спати в улоговину, начебто надавало мені особливої значущості від того, що я дивився на нього, створюючи його.[...]Я поволі повертався до тексту. “Ось, скажімо, що таке правда у письменстві? Це, власне, правда письменника”. Герой здався мені якимсь непевним. Він, звісно – умовність, фікція, але мені чомусь хотілося, щоб він був сильний характер. Нехай навіть за принципом компенсації моїх власних (ви ж то шукаєте якихось *показників*) комплексів: герой – то ідеал автора. То ідея. Але ідея, обростаючи плоттю, м’ясом, відривається від свого джерела, від лона, що її породило. Тоді автор іде до лісу, сідає; мовчить. Спогляданням герметичного пейзажу він намагається заповнити порожнечу всередині себе, що утворилася від ідеї, яка покинула його. Але пейзаж не входить у цю нішу, залишаючись на своєму місці (і задовольняючись ним). Тоді автор повертається додому, і народжується нова ідея, що потім піде.

“Мотрошно стало від цих думок”. На місто впала ніч, і набухаючий Місяць повис над вікном. А знадвору ходив Лесь, шукаючи.(Шукайте дверей – і не знайдіте їх) Сходи, круг нього, всі в (при)західних тінях, щедро политі ними, цими вільготними тінями, розростаючись і множачись, перетворились на вселенське дерево з алконостом на гілках. Постать Лєся на одній із них стала схожою на крапку.

Крапку, якою можна було б завершити усе, як це роблять самогубці.

Я глибоко спав.

І була ніч. І Місяць програв битву.

Інтерпозиція.

Вітер ніс вулицею листки паєру, Лесь підхопив його, глянув на літери, які нервово перебігали від початку до кінця рядка – і раптом текст поглинув мого героя. Він легко згорів у нім, так, як горить по весні трава на пасовищах та схилах гір.

Щось співала пташка, пінилися вишні і в грудях йому стало млосно.

Олена пропливала

повз мене, наче пейзаж, на якусь мить ми опинились достатньо близько, щоб здалеку здавалося, ніби ми одне ціле. Але тепер вона відпливає від мене усе далі, далі... В даному разі я хотів би (чи, може, мені *хотілося* б), щоби це була пряма, а не коло. Я вийшов на вулицю. Дерев, що мучились байдужним вітром, бігли кудись у небо – лунке, ніби голос всередині мене, що розповідав мені про Олену і Лесь. І мені стало легше – я подумав, що може, то був і мій голос, отже, не все ще втрачено в мені як авторі.

Ця нескладна історія чужого кохання мала сумний початок і сумний кінець (love story чужинців) – як і усі інші, пов'язані нерозривно з думкою автора про смерть, смерть як неминуче завершення ілюзії нашого керування (і панування) об'єктних стосунків у світі. Ну-ну, скаже читач, і буде правий. Я надто люблю описувати себе, наслідувати (ось він, мімесис) і паразитувати на собі. Тому найкраще, що можна зробити – це забути про все.

Інтерпозиція.

Здавалося, я пестив її з обов'язку, хоч насправді це було не так (лиш моє облудне алібі). Це мені *подобалось*. Я хотів іти за своїм бажанням, і йшов за ним.

Лампа

на кухні висіла низько, і червоний абажур екстатично розростався у напівтемряві. Лесь витяг з пакету дві пляшки вина. Олена увійшла – музика кричала до Леся з її стегон. Починався вечір.

Знадвору

ставало холодно. Я вийшов на вулицю, і вітрини темно дивились на мене. Згасали ліхтарі, занурюючись у темне плесо. Змовкло все, і тільки думка, наче птах тіней, зрідка торкалась крилом до чола. Мені здавалося, що поруч йде Лесь і говорить моїми словами.

Знаєш, каже він, оця прив'язка до кав'ярні – невірна.

В усіх творах, які я читав останнім часом, фігурують кав'ярні. Ти, звісно, не шукаєш нового, але ж складається враження, що сучасність складається всуціль з кав'ярень. І оця дешева містика – кому вона потрібна? Я мовчав. Що мені було говорити? Всі слова наче витікли з мене крізь невидимий отвір. Я знаю всі твої страхи – сказав Лесь. Це дуже добре, подумав я, дуже добре, що ти знаєш усі мої страхи. Скло у вікнах тихенько повискувало від моїх кроків, а я ішов, стаючи все важчим, усе густішим, – і вони розлетілись на порошок, не втримавши в собі резонансу

Близько роковин

Павлової смерті я зустрів кількох старих друзів. Це вийшло не спеціально, а таки доречно – спогади розгортались у унизі дедалі ширше, захоплюючи уже й інший час, закриваючи все. А ми сміялися, згадували старі часи, і я думав собі про... Щось гадалося мені таке невиразне за плином подій.

Відслонюючись від себе вином, я бачив, що про Павла я не написав нічого, та, власне, і написане – радше, намислене – все лиш пустий відгомін.
Говорили про Леся, його *останнє*, і напівп'яно-захоплено цитували:

*Нам добре вдох. Мій розум провінційний
Не знає ще ні світла, ні птьми.
І все, що є – таке ситуаційне
(Чи то є ми, чи зовсім то не ми).*

*На мані снять цілунки променисті.
Цим снам пласким – останній наш уклін.
Ми пси, що пробігають містом,
Ми тіні голосів, ми пісня й тлін.*

Я слухав не надто уважно. Я й сам став невиразним відгомінком, тримаючись компанії, як колишній, мій дім спорожнів, і погляд мляво блукав у просторі між світами і навколо Олени, що наблизилась до сусіднього столика – обличчя її носило вигляд сплячої красуні. Маленька, може ти прокидалася тільки в моїх снах (а я думав, що то твори мої, прости мені Господи, що творцем помислив себе, негідний, і відверни од спокуси), а може, і сам я тільки сон і тінь того, що минуло. Сп'яніння подарувало забуття, і я радо кинувся у блукання.

Інтерпозиція.

Я побачив двоє дверей, проте не хотів вийти у жодні.
Але розуміючи невідворотність твору, я дав йому знайти себе.

Ми маємо вибір,

куди піти – в туман чи морок. І жоден вибір не має порівняльної ваги, бо ніхто не владен змусити нас. Людина – то завжди звучало надто гордо, і тому мені страшно. Єдине, чого я боюсь найбільше – припинити існувати, розумієте? Я боявся і ненавидів тою найсильнішою ненавистю, яку породжує страх. Але ненавидіти – значить приймати і говорити тією ж мовою; належати і не мати змоги отримати свободи. А я їду геть, і знати Вас не хочу, і нічого чути про Вас. *** пішов – а я лишився у парковій ротонді. Був синій ранок, грав провінційний оркестр, і нестримно плакали скрипки. Листя опадало з дерев як уже непотрібна машкара. Я сидів, обіллятий ранковим сяйвом. Розмови не вийшло.

На сходах

я зустрів Елвіса. Я сказав йому:

– Привіт.

І він сказав:

– Привіт.

Це все. Але достатньо, якщо хотів просто побачити його.

Постпозиція.

Я бачив двоє дверей, але раптом зрозумів, що то – *вхідні* двері, і мені стало невимовно легко, настільки легко, аби відчути, як проростає крізь мене трава.

Трава, що не має пам'яті